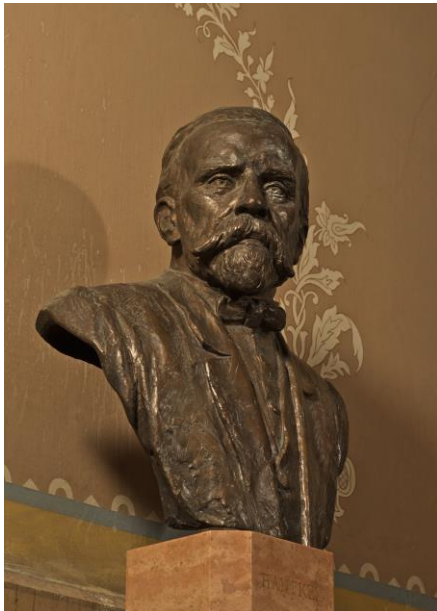

A Móri-ároktól a Dunáig

A Magyar Tudományos Akadémia Matematikai és Természettudományi Közleményeiben jelent meg 1865-ben „Az új-szöny-pesti Duna s az új-szöny-fehérvár-budai vasút által körülvelt területnek földtani térképe, Hantken Miksától”. A négy évvel később megalapított Magyar Királyi Földtani Intézet első igazgatójának 1:288 000-es méretarányú térképe a Dunántúli-középhegység északkeleti részének földtani felépítését mutatja be, a Móri-ároktól a Dunáig terjedő területen. A folyóirat és a benne mellékletként megjelent térkép megtalálható a Magyar Földtani és Geofizikai Intézet könyvtárának gyűjteményében is.

A földtani térképek előfutárai a XVIII. században jelentek meg Nyugat-Európában. Ezeket a különböző kőzetekből felépülő területeket vonalkázással vagy színezéssel különítették el. Hazánkban ekkortájt a földtudományok közül elsősorban a bányászathoz kapcsolódó és az ásványtani kutatások voltak túlsúlyban. Emiatt a XVIII. század végéig közreadott magyarországi térképeken is elsősorban ilyen tartalmú jelzések szerepelnek: ásványlelőhelyek; kalapácsos bányászalakok, melyek a bányahelyeket jelölik; termelési adatok stb.

1797-ben Londonban jelent meg Robert Townson, angol világutazó *Travels in Hungary* című műve, amely 1793-as magyarországi látogatásának eredményeként született. A könyv mellékletként megjelent térkép az első, nagyobb területek földtani felépítését bemutató, színezett térkép hazánk területéről, melyen Townson 13 földtani képződményt különített el. Hazánk első, egész országra kiterjedő, átfogó földtani térképét François-Sulpice Beudant, francia geológus szerkesztette az 1818-ban tett utazása alapján, egymillió méretarányban. Munkáját hosszú évtizedeken át alapműnek tekintették.

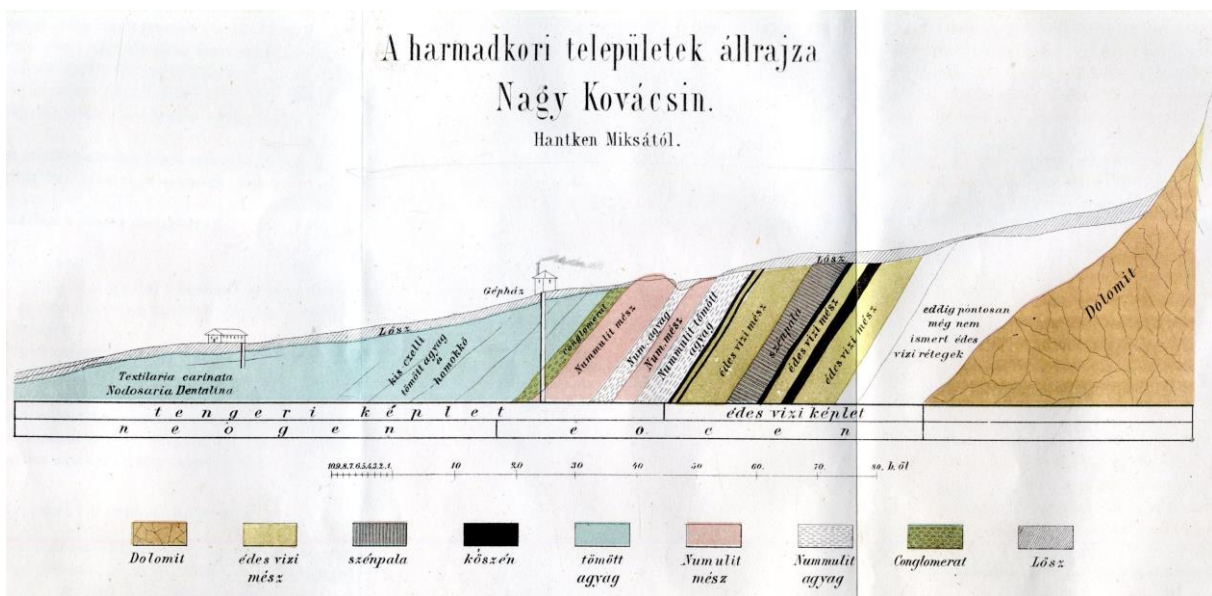

Kisfaludi Strobl Zsigmond mellszobra Hantken Miksáról, a Földtani Intézet aulájában (Fotó: Lantos Zoltán)

tudományterületnek később világhírű szaktekintélyévé vált.

Az 1849-ben, Bécsben létrehozott Birodalmi Földtani Intézet 1858-ban kezdte meg a rendszeres földtani térképezést hazánk területén. E munkába kapcsolódtak be magyar geológusok, köztük Hantken Miksa is, aki a Dunántúli-középhegység kőszénterületeinek vizsgálatával foglalkozott. 1852-ben vállalt bányamérnöki állást Dorogon, a dunántúli barnakőszénbányánál, ahol felismerte, hogy a vetődésekkel tagolt kőszéntelepek folytatását csak úgy találhatja meg, ha részletesen megismeri a környék földtani felépítését: „A földtani vizsgálatokra az indított, hogy láttam, a bányászati kutatások többnyire önkényes, semmi alappal nem bíró feltevésekből indulván ki, következtetéseikben a kutatás sikere igen bizonytalan alapra van fektetve és sokszor tetemes pénzüsszegek mennek veszendőbe.” Ez indította egyrészt a terület részletes földtani megismerésére, másrészt a kőszéntelepek azonosítására felhasználható egysejtűek, a foraminiferák tanulmányozására, mely

A Magyar Tudományos Akadémia Matematikai és Természettudományi Állandó Bizottsága közleményeinek 3. kötetéből – melyben Hantken Miksa térképe és a hozzá kapcsolódó tanulmány is megjelent – bepillantást nyerünk e térkép keletkezésének körülményeibe is: „A bizottság budgetje évenként 500 forintra engedte elősegíteni a tudományos utazókat, 1863-ban annak igénybe vételére a következők jelentkeztek: Hantken Miksa, Török József, Kalchbrenner Károly, Szabó József. Hantken Miksa a Duna balparti vidéken folytatta tanulmányait a honti hegyekben, s a múlt évi kirándulásai eredményét térképezendő a mutatkozó hézagokat kitöltötte a Buda s Tata közti nagy kiterjedésű vidéken. Ez évi munkálkodásáról a téli szakban több előadást tartott a magyarhoni Földtani Társulat ülésén. Az Új-Szöny-Fehérvár-Budai vasút, másrészt a Duna által befogott több mint 50 négyszög mértföldnyi területen az üledékes kőzetekről részletesen kidolgozott térképet adott be, melynek kinyomatása azonnal meg is kezdetett.”

Hantken Miksa 1865-ben megjelent térképe és a hozzá kapcsolódó tanulmányban közzétett szelvénye a korszak legpontosabb, modern szemléletű munkájának számított e területről.

Babinszki Edit

(Megjelent az *Élet és Tudomány* 2017/11. számában.)